

Алдиев А.А.^{1*} , Кабылбекова З.Б.¹ , Мырзабеков Е.Е.¹
¹М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті (Шымкент, Қазақстан)

БОЛАШАҚ ПЕДАГОГ-ПСИХОЛОГТАРДЫҢ КӘСІБИ ҚАСИЕТТЕРІН ДАМУДА ПСИХОТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Аңдатпа

Бұл мақала Қазақстан Республикасының білім беру мекемелерінде болашақ педагог-психологтарды даярлау процесінде психотехнологияларды қолданудың тиімділігін зерттеуге арналған. Жұмыстың өзектілігі жоғары білім беру жүйесіне инновациялық педагогикалық-психологиялық тәжірибелерді енгізу қажеттілігімен анықталады, бұл студенттердің кәсіби қасиеттерін арттыруға бағытталған. Арт-терапия, нейропсихологиялық тренингтер, медитация және когнитивті-мінез-құлық әдістер сияқты психотехнологиялар педагогикалық мамандықтар бойынша студенттерде тұлғалық және кәсіби дағдыларды қалыптастыруда маңызды рөл атқарады. Жұмыста педагогика мен психологияда қолданылатын психотехнологиялардың қазіргі тәсілдері мен модельдері талданып, олардың болашақ мамандардың эмпатия, коммуникативтік және рефлексивті қабілеттерін дамытуға әсері зерттеледі. Негізгі назар М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университетінде жүргізілген тәжірибеге бөлінген, онда 36 студент қатысқан. Мақала психотехнологияларды педагогика және психология факультеттерінің оқу бағдарламаларына енгізу бойынша ұсыныстарды, сондай-ақ білім беру саласындағы Қазақстан Республикасының нормативтік құжаттарын талдауды қамтиды. Зерттеу нәтижелері психотехнологиялардың студенттердің кәсіби қасиеттерін және педагогикалық-психологиялық қызметке даярлығын арттыруда жоғары тиімділігін растайды.

Түйін сөздер: психотехнологиялар, педагог-психологтарды даярлау, арт-терапия, медитация, нейропсихология, эмпатия, кәсіби қасиеттер.

Алдиев А.А.^{1*}, Кабылбекова З.Б.¹, Мырзабеков Е.Е.¹
¹Южно-Казахстанский Университет имени М. Ауэзова (г. Шымкент, Казахстан)

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ПРИМЕНЕНИЯ ПСИХОТЕХНОЛОГИЙ В РАЗВИТИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ КАЧЕСТВ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ-ПСИХОЛОГОВ

Аннотация

Данная статья посвящена исследованию эффективности применения психотехнологий в процессе подготовки будущих педагогов-психологов в образовательных учреждениях Республики Казахстан. Актуальность работы обусловлена необходимостью интеграции инновационных психолого-педагогических практик в систему высшего образования с целью повышения профессиональных качеств у студентов. Психотехнологии, такие как арт-терапия, нейропсихологические тренинги, медитации и когнитивно-поведенческие подходы, играют ключевую роль в формировании личностных и профессиональных навыков у студентов педагогических специальностей. В работе анализируются существующие подходы и модели психотехнологий, используемых в педагогике и психологии, а также исследуется их влияние на развитие эмпатии, коммуникативных и рефлексивных способностей будущих специалистов. Основное внимание уделено эксперименту, проведенному на базе Южно-Казахстанского университета имени М.Ауэзова, в котором приняли участие 36 студентов. Статья также включает рекомендации по внедрению психотехнологий в учебные программы педагогических и психологических факультетов, а также обсуждение нормативных документов Республики

Казахстан в области образования, которые поддерживают инновационные подходы в обучении. Результаты исследования подтверждают высокую эффективность психотехнологий в повышении уровня профессиональных качеств у студентов и их готовности к педагогической и психологической деятельности.

Ключевые слова: психотехнологии, подготовка педагогов-психологов, арт-терапия, медитация, нейропсихология, эмпатия, профессиональные качества

Aldiev A.A.^{1}, Kabylbekova Z.B.¹, Myrzabekov E.E.¹*
¹M. Auezov South Kazakhstan University (Shymkent, Kazakhstan)

THE EFFECTIVENESS OF THE USE OF PSYCHOTECHNOLOGIES IN THE DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL QUALITIES OF FUTURE EDUCATIONAL PSYCHOLOGISTS

Abstract

This article is dedicated to studying the effectiveness of applying psychotechnologies in the preparation of future pedagogues and psychologists in educational institutions of the Republic of Kazakhstan. The relevance of the work is determined by the necessity of integrating innovative psychological and pedagogical practices into the higher education system to improve students' professional qualities. Psychotechnologies such as art therapy, neuropsychological training, meditation, and cognitive-behavioral approaches play a key role in developing personal and professional skills in students of pedagogical specialties. The work analyzes existing approaches and models of psychotechnologies used in pedagogy and psychology, as well as explores their impact on the development of empathy, communication, and reflexive abilities in future specialists. The primary focus is on an experiment conducted at the South Kazakhstan State University named after M. Auezov, in which 36 students participated. The article also includes recommendations for integrating psychotechnologies into the educational programs of pedagogical and psychological faculties, as well as a discussion of the regulatory documents of the Republic of Kazakhstan that support innovative approaches to education. The results of the research confirm the high effectiveness of psychotechnologies in improving students' professional qualities and their readiness for pedagogical and psychological practice.

Keywords: psychotechnologies, preparation of pedagogues-psychologists, art therapy, meditation, neuropsychology, empathy, professional qualities, Republic of Kazakhstan, higher education, experiment.

ҚЫСҚА АНАҚАЖАТ «Қазіргі білім беру жүйесі білімнің жоғары стандарттарына бағдарланып қана қоймай, тұлғаның дамуын, эмоционалды жетілу мен әлеуметтік дағдылардың қалыптасуын ескеруі керек, бұл қазіргі заманғы психотехнологияларды қолданбай мүмкін емес. Білім беру икемді және уақыттың жаңа сын-тегеуріндеріне, оның ішінде студенттердің кәсіби және жеке қасиеттерін дамытуға бағытталған инновациялық әдістер мен технологияларды біріктіру жолымен дайын болуға тиіс». [1]

Соңғы онжылдықтарда психотехнология педагогикалық практикада, әсіресе болашақ тәрбиешілер мен психологтарды даярлау контекстінде айтарлықтай маңызға ие болды. Бұл әдістер мен тәсілдер қарым-қатынас дағдылары, эмоционалды тұрақтылық, стресске төзімділік және өзін-өзі реттеу қабілеті сияқты кәсіби қасиеттерді жақсарту үшін белсенді қолданылады. Психотехнологияның маңыздылығы олардың студенттерде табысты педагогикалық қызмет үшін қажет ең маңызды жеке және кәсіби сипаттамаларды қалыптастыру қабілетінде жатыр [2, б.32].

Қазақстанда білім беру жүйесіндегі психотехнологияларға ерекше назар аударылады, онда мемлекеттік деңгейде психоэмоционалды аспектілерді ескере отырып, білім беруді жаңғырту қажеттілігі танылады. Бұл үдеріс шеңберінде жоғары оқу орындарының, әсіресе психологиялық,

педагогикалық факультеттердің білім беру бағдарламаларына психотехнологияларды енгізу маңызды қадам болып табылады. Болашақ мамандарды даярлауда психотехнологияларды қолдану олардың жеке жетілуін және кәсіби дайындығын арттыруға мүмкіндік береді [3,б.110].

Білім беру контекстіндегі психотехнологияға арт-терапевтік тренингтер мен медитациядан бастап, студенттердің эмоционалды тұрақтылығы мен жеке қасиеттерін дамытуға бағытталған когнитивті-мінез-құлық әдістері мен нейропсихологиялық тренингтерге дейінгі әдістердің кең ауқымы кіреді. Резниктің зерттеуі көрсеткендей [4, б.124], бұл әдістер студенттерге өзін-өзі бағалауды арттыруға және эмпатияны дамытуға ғана емес, сонымен қатар олардың жанжалдарды шешу және кәсіби ортада бейімделу қабілетін жақсартуға көмектеседі.

Шетелдік зерттеулер сонымен қатар білім беруде психотехнологияны қолданудың жоғары тиімділігін растайды. Сонымен, Е.Р. Холлдың [5, б.56] еңбектерінде педагогикалық факультет студенттерінің өзара әрекеттесу және топтық жұмыс дағдыларын жақсарту үшін топтық тренингтер мен когнитивті-мінез-құлық әдістерін қолдану нәтижелері қарастырылады. Холл мұндай әдістер тек кәсіби дағдыларды дамытуға ғана емес, сонымен қатар болашақ мамандардың жеке жетілуіне де ықпал етеді дейді.

Болашақ педагог-психологтарды даярлауда психотехнологияларды қолдану қазіргі білім беру процесінде балалармен және ересектермен тиімді жұмыс істей алатын білікті мамандарды құру үшін өзекті ғана емес, сонымен бірге қажетті процесс болып табылады. Осылайша, педагогикалық дайындықтағы психотехнологиялардың тиімділігін зерттеу осы мақалада қарастырылатын теориялық және практикалық маңыздылыққа ие.

Білім беру процесінде психотехнологияны қолдану студенттердің эмоционалды және танымдық жағдайын жақсартуға ғана емес, сонымен қатар олардың кәсіби дайындығын едәуір арттыруға мүмкіндік береді. Қазақстанда Болашақ педагог-психологтарды даярлауға қойылатын қазіргі заманғы талаптар тез өзгертін білім беру ортасы жағдайында тиімді жұмыс істей алатын құзыретті мамандарды қалыптастыру қажеттілігіне байланысты. Бүгінгі таңда Қазақстан Республикасының Білім беру жүйесінде психотехнологияларды қолдануды қоса алғанда, оқытудың инновациялық әдістерін белсенді енгізу байқалады, бұл студенттердің үйлесімді дамуына және олардың кәсіби дағдыларын жақсартуға ықпал етеді.

МАТЕРИАЛДАР МЕН ӘДІСТЕР Болашақ педагог-психологтарды даярлауда психотехнологиялардың тиімділігін зерттеу үшін М. Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университетінің базасында эксперимент жүргізілді. Эксперимент «Жалпы психология және педагогика» кафедрасының 1 және 4 курс студенттерінің 36-сын қамтыды.

Зерттеуде топтық тренингтер, арт-терапевтік сессиялар және нейропсихологиялық тренингтер сияқты психотехнологиялық жұмыстың әртүрлі әдістерін қолданылды.

Эксперимент барысында зерттеу процесі келесі кезеңдерді қамтыды:

- Алдын ала диагностика: тренинг басталғанға дейін қатысушылардың эмоционалды тұрақтылық, қарым-қатынас дағдылары және өзін-өзі реттеу деңгейі бағаланды.
- Психотехнологияларды енгізу: арт-терапиялық және нейропсихологиялық әдістерді қолдану, сондай-ақ 2 ай бойы топтық тренингтер өткізілді.
- Бақылау диагностикасы: тренингтер аяқталғаннан кейін қатысушылардың жеке және кәсіби қасиеттерінің даму деңгейі қайта өлшенді.

НӘТИЖЕЛЕР МЕН ОЛАРДЫ ТАЛҚЫЛАУ Педагогикалық процестегі психотехнологиялар студенттердің психоэмоционалды және когнитивті дағдыларын дамытуға бағытталған әртүрлі әдістер мен әдістерді қамтиды. Бұл технологиялар болашақ мамандарды даярлауда маңызды рөл атқарады, өйткені олар стресске төзімділік, өзін-өзі реттеу, қарым-қатынас дағдылары және жанжалды шешу қабілеті сияқты негізгі кәсіби қасиеттерді дамытуға ықпал етеді.

Көптеген ғалымдар мен зерттеушілер өз жұмыстарын білім берудегі психотехнологияны зерттеуге арнады. Олар әртүрлі психотехнологиялардың студенттердің кәсіби және жеке қасиеттерін дамытуға әсерін, сондай-ақ білім беру процесінің тиімділігін арттырудың жаңа әдістерін әзірлеуді зерттеген.

Левченконың [2,б.45] пікірінше, психотехнология мұғалімдерге арналған білім беру бағдарламаларының ажырамас бөлігі болуы керек, өйткені олар балалармен және жасөспірімдермен тиімді жұмыс істей алатын мамандарды даярлау мен оқыту сапасын арттыруға мүмкіндік береді. Оқу процесіне психотехнологияны енгізу студенттердің бейімделу және эмоционалдық дағдыларын жақсартуға ықпал етеді, бұл олардың болашақ кәсіби қызметі үшін маңызды.

Студенттердің жеке және кәсіби қасиеттерін дамытудағы психотехнологияның негізгі рөлі, яғни, психотехнология студенттердің кәсіби ғана емес, жеке қасиеттерінің дамуына да әсер етеді. Бұл әсіресе педагог-психологтарды даярлауда өте маңызды, өйткені олардың жұмысы эмоционалды тұрақтылықтың жоғары деңгейін және тұлғааралық қарым-қатынас қабілетін талап етеді. Гребенниковтың зерттеуі [6,б.87] нейропсихологиялық тренингтер мен басқа психотехнологиялар когнитивті қабілеттердің дамуына, есте сақтау мен зейіннің жақсаруына ықпал ететіндігін атап көрсетеді, бұл болашақ мұғалімдердің кәсіби дайындығына да оң әсер етеді.

Психотехнологиялық оқытудың маңызды құрамдас бөлігі студенттердің эмоционалды интеллектін дамыту болып табылады. Бұл сіздің эмоцияларыңызды тану және реттеу, сондай-ақ басқа адамдардың эмоцияларын түсіну қабілетін қамтиды. Резниктің [4,б.150] зерттеуіне сәйкес, оқу процесінде арт-терапевтік әдістерді қолдану студенттердің жоғары дамыған эмоционалды интеллектінің қалыптасуына ықпал етеді, бұл олардың педагогикалық және психологиялық саладағы табысты жұмысы үшін маңызды.

Психотехнология-бұл адамның психикалық процестері мен жағдайларын өзгертуге, дамытуға және түзетуге бағытталған әдістердің жиынтығы. Олар білім беру, психология және терапияны қоса алғанда, әртүрлі салаларда белсенді қолданылады. Болашақ педагог-психологтарды даярлау контекстінде психотехнология олардың эмпатия, коммуникативтілік, стресске төзімділік, өзін-өзі реттеу және т.б. сияқты кәсіби қасиеттерін қалыптастыруда маңызды рөл атқарады. Педагогика мен психологияда қолданылатын ең тиімді психотехнологиялардың ішінде мыналарды бөліп көрсетуге болады:

Арт-терапия - бұл психоэмоционалды түсіру және жеке тұлғаны дамыту үшін шығармашылық әдістерді қолдану. Білім беру процесінде арт-терапия студенттерге ішкі ресурстарды ашуға, өзін-өзі бағалауды және эмоционалды тұрақтылықты жақсартуға көмектеседі, бұл болашақ тәрбиешілер мен психологтар үшін маңызды.

Нейропсихологиялық тренингтер - когнитивті және эмоционалды дағдыларды дамытуға, сондай-ақ мінез-құлық пен қабылдауды түзетуге бағытталған. Бұл тренингтер зейінді, есте сақтауды, қабылдауды және танымдық процестерді жақсартуға көмектеседі, бұл оқытушылық және психологиялық қызмет үшін өте маңызды.

Медитация және релаксация әдістері - стрессті жеңілдету, концентрацияны арттыру және өзін-өзі реттеу үшін қолданылады. Бұл әдістер эмоционалды шамадан тыс жүктемелерге төзімділікті дамытуға ықпал етеді, бұл әсіресе педагог-психологтардың кәсіби қызметінде маңызды.

Когнитивті-мінез – құлық тәсілдері - психоэмоционалды жағдайды жақсарту мақсатында ойлау мен мінез-құлықты түзетуге бағытталған. Білім беру процесінің контекстінде бұл әдістер студенттерге қоршаған әлеммен өзара әрекеттесудің бейімделу стратегияларын қалыптастыруға және алаңдаушылық деңгейін төмендетуге көмектеседі.

Топтық тренингтер - бұл қатысушылар арасындағы өзара әрекеттесуді дамытуға, олардың өзін-өзі тануын арттыруға және ұжымда жұмыс істеу қабілетіне бағытталған психотехнологиялық жұмыстың тиімді түрі. Бұл қарым-қатынас дағдыларын, өзіне деген сенімділікті дамытуға, сондай-ақ қақтығыстарды тиімді шешуге және эмоцияларды басқаруға көмектесетін болашақ педагог-психологтарды дайындауда қолданылатын маңызды құрал.

Топтық тренингтер әртүрлі әдістер мен әдістерді қамтиды, мысалы:

➤ Нақты педагогикалық жағдайларды модельдеуге және қақтығыстарды шешуге бағытталған рөлдік ойындар.

➤ Қатысушылардың өзара әрекеттесу ерекшеліктері мен жеке мәселелерін анықтауға көмектесетін топтық динамика әдістері.

➤ Белсенді тыңдау және эмпатия әдістері, басқа адамдарды түсіну және қабылдау дағдыларын дамыту.

➤ Қатысушыларға шығармашылық арқылы эмоциялары мен тәжірибелерін білдіруге көмектесетін топтық арт-терапия.

Топтық тренингтер студенттерге жеке қасиеттерін дамытуға ғана емес, сонымен қатар педагог-психологтың кәсіби қызметіндегі маңызды аспект болып табылатын ұжымда жұмыс істеуге үйретуге мүмкіндік береді.

Қазақстандағы және басқа елдердегі заманауи білім беру практикасы педагогикалық және психологиялық факультеттер студенттерінің психологиялық дайындығына көбірек көңіл бөлуде. Бұл олардың кәсіби және жеке қасиеттеріне қойылатын талаптардың өсуіне, сондай-ақ жоғары эмоционалды жүктеме жағдайында жұмыс істей алатын мамандарды қалыптастыру қажеттілігіне байланысты.

Психотехнологияны қолдану болашақ педагог-психологтарға келесідей көмектесе алады: Эмоционалды реттеу және өзін-өзі көрсету дағдыларын дамыту. Өз кәсібіне қажетті психологиялық көмек әдістерін меңгеру. Қарым-қатынас және тұлғааралық дағдыларды жетілдіру. Стресске төзімділікті және жанжалды жағдайларды шешу қабілетін арттыру. Бұл сонымен қатар студенттердің өздерінің эмоциялары мен күйлерін тереңірек түсінуге ықпал етеді, бұл психология мен педагогикадағы кәсіби қызмет үшін маңызды.

Қазақстанда соңғы жылдары ұлттық білім беру жүйесінің ерекшеліктері мен дәстүрлерін ескеретін әдістер белсенді түрде әзірленуде. Айта кетерлігі, Қазақстанда педагогикалық қызметті қоса алғанда, білім берудің барлық салаларын дамыту үшін маңызды пән ретінде психологияға көп көңіл бөлінеді. Шетелдік зерттеулер сонымен қатар психотехнологияның тиімділігін растайды. Сонымен, Ресейде психологтар мен мұғалімдер оқу процесінде арт-терапевтік әдістерді бұрыннан қолданып келеді, бұл студенттердің шығармашылық және эмоционалды дағдыларын дамытуға оң әсер етеді. Өз кезегінде, батыстық зерттеулер студенттердің жалпы психоэмоционалды тұрақтылығын арттыру үшін білім беру контекстіндегі медитация мен когнитивті мінез-құлық тәсілдерінің тиімділігін растайды.

Білім беру процесіне психотехнологияларды енгізудің маңызды аспектісі мемлекеттік нормативтік база тарапынан қолдау болып табылады. Қазақстанда білім беруде психологиялық көмекті дамытуға және оқу процесіне жаңа технологияларды енгізуге бағытталған түрлі заңдар мен бағдарламалар бар. Олардың ішінде мыналарды атап өтуге болады: "Білім беру жүйесі туралы" Қазақстан Республикасының Заңы. Білім берудегі инновациялық тәсілдерге баса назар аударатын "Қазақстан-2050" Стратегиясы. Білім беру процесіне психотехнологияны қоса алғанда, заманауи технологияларды енгізуге бағытталған "Білім беруді цифрландыру" бағдарламасы. Бұл нормативтік құжаттар Қазақстанның педагогикалық және психологиялық факультеттерінің білім беру бағдарламаларына психотехнологияларды әзірлеу және енгізу үшін құқықтық негіз жасайды.

Жалпы психотехнологиялардың тиімділігін төмендегі суретте көруге болады (сурет 1).

Сурет 1 – Болашақ педагог-психологтардың кәсіби қасиеттерін дамытуда психотехнологияларды қолданудың тиімділігі

Күтілетін нәтижелерге стресске төзімділік деңгейінің жоғарылауы, қарым-қатынас дағдылары және студенттердің эмоционалды жетілуі кірді, бұл кәсіби дайындықтың жоғары деңгейіне әкелді. Нәтижелерді талдау үшін статистикалық деректерді өңдеу әдістері, соның ішінде салыстырмалы талдау қолданылды.

Холл зерттеуіне сәйкес [5, б.62], психотехнологияны білім беру контекстінде қолдану студенттердің жеке және кәсіби қасиеттерін жақсартуға ғана емес, сонымен қатар олардың оқуға және кәсіби өсуге деген ынтасын арттыруға ықпал ететіні айтылған.

Сонымен қатар, топтық тренингтер психотехнологиялық әсер етудің ең тиімді әдістерінің бірі болып табылады. Осы зерттеу аясында студенттер тобы коммуникативті дағдыларды, стресске төзімділік пен өзін-өзі реттеуді дамытуға бағытталған жаттығулардан өтті. Студенттерге өзін-өзі реттеу қабілетін жақсартуға және өзіне деген сенімділік деңгейін арттыруға көмектескенін көрсетті.

Ары қарай, біз педагогикалық дайындықтағы арт-терапияның рөлін қарастырсақ, арт-терапия студенттерге шығармашылықты дамытып қана қоймай, эмоцияларын білдіруге көмектеседі, бұл терең өзін-өзі көрсетуге және эмоционалды тұрақтылықты жақсартуға ықпал етеді. Арт-терапевтік сессияларды өткізу нәтижесінде студенттер өз сезімдерін жақсы сезіне алды, бұл оларға сенімдірек және кәсіби қызметке дайын болуға мүмкіндік берді. Резник [4, б.124] арт-терапия мамандарды даярлауда маңызды құрал болып табылады, өйткені ол эмоционалды интеллектті дамытуға көмектеседі, бұл әсіресе психолог немесе тәрбиешінің жұмысы үшін маңызды.

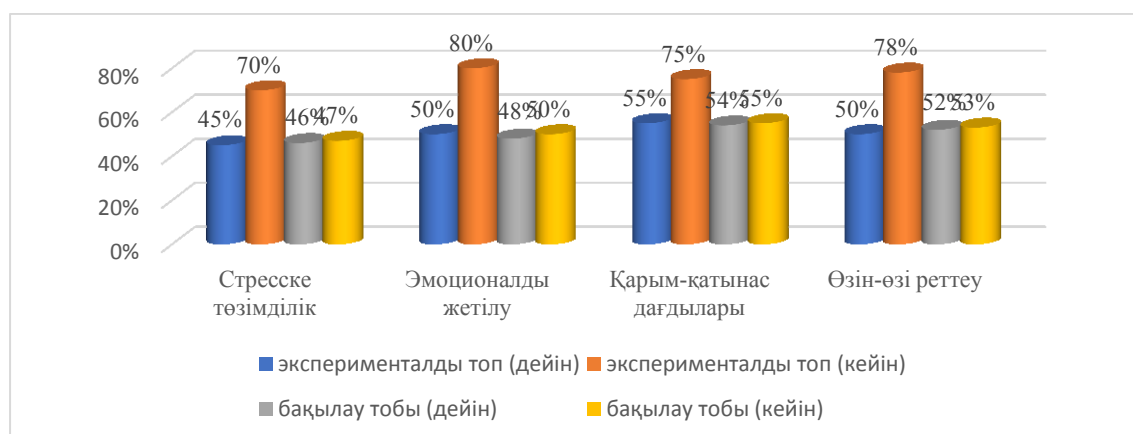
Эмпирикалық талдау М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік университетінің базасында жүргізілген. Эксперимент шеңберінде эксперименттік және бақылау тобы пайдаланылды. Эксперименттік топтың студенттері арт-терапия, нейропсихологиялық жаттығулар және топтық тренингтерді қоса алғанда, психотехнологиялық тренингтер курсынан өтті. Студенттердің бақылау тобы бұл тренингтерге қатысқан жоқ, бірақ стандартты бағдарлама бойынша оқуды жалғастырды. Тренингке дейінгі және кейінгі диагностикалық нәтижелер стресске төзімділік, өзін-өзі реттеу, қарым-қатынас дағдылары және эмоционалды жетілу сияқты параметрлермен салыстырылды. Эксперимент психотехнологиялық даярлық бағдарламасынан өткен студенттердің негізгі кәсіби қасиеттерінің айтарлықтай жақсарғанын көрсетті. Нәтижелер сонымен қатар командалық дағдылардың айтарлықтай жақсарғанын және

өзіне деген сенімділіктің артқанын көрсетеді. Эксперимент нәтижелері төмендегі кестеде көрсетілген (кесте 1).

Кесте 1. Тренингке дейінгі және кейінгі диагностика нәтижелері

Параметрлер	Эксперименттік топ (дейін)	Эксперименттік топ (кейін)	Бақылау тобы (дейін)	Бақылау тобы (кейін)
Стресске төзімділік	45%	70%	46%	47%
Эмоционалды жетілу	50%	80%	48%	50%
Қарым-қатынас дағдылары	55%	75%	54%	55%
Өзін-өзі реттеу	50%	78%	52%	53%

Кестенің деректері эксперименттік топта тренингтерден кейін барлық көрсеткіштердің айтарлықтай жақсарғанын көрсетеді. Мысалы, эксперименттік топтағы стресске төзімділік деңгейі тренингтерден өткеннен кейін 25%-ға өсті, ал бақылау тобында өзгерістер тек 1-2% болды. Диаграмма түрінде нәтижелері салыстырмалы талдау ретінде төменде көрсетілген (сурет 2).

Сурет 2 – Эксперименттік және бақылау топтарындағы тренингке дейінгі және кейінгі диагностика нәтижелері

Эксперименттің қалыптастырушы кезеңінің нәтижелері дайындықтың психологиялық-педагогикалық бағыттары бойынша оқитын эксперименттік топ студенттерінің кәсіби маңызды қасиеттерін дамытудың оң динамикасын көрсетеді. Ең айқын өзгерістер келесі параметрлер бойынша байқалды: эмоционалды жетілу (50%-дан 80%-ға дейін өсу), өзін-өзі реттеу (50%-дан 78%-ға дейін), стресске төзімділік (45%-дан 70%-ға дейін). Бақылау тобы үшін мұндай динамика анықталған жоқ. Кішігірім жақсартуларды (1-2% шегінде) мақсатты әсерге байланысты емес жалпы академиялық және жеке өзгерістерге жатқызуға болады.

Алынған мәліметтер отандық және шетелдік зерттеушілердің тұжырымдарына сәйкес келеді. Сонымен, И.В. Дубровина психологиялық оқыту әдістерін қолдану болашақ маманның жеке ресурстарын нығайтуға ықпал ететіндігін көрсетеді [7, б.122]. Қазақстандық контексте А.И. Баимбетов стресске төзімділік пен эмоционалды өзін-өзі бақылауды дамыту педагог-психологтың кәсіби бірегейлігін қалыптастырудың негізгі шарты болып табылатынын атап көрсетеді [8, б.47]. R. Lazarus және S. Folkman (1984) зерттеулері сонымен қатар білім беру

процесінде өзін-өзі реттеу әдістері мен психотехнологияларды қолдану мазасыздануды төмендетінін және адаптивті мінез-құлық стратегияларын дамытатынын растайды [9, б.76].

Білім беру процесінде психотехнологияны қолдану болашақ педагог-психологтардың кәсіби қасиеттерінің дамуына айтарлықтай әсер ететіндігін көрсетті. Топтық тренингтерді, арт-терапевтік әдістерді, релаксация және денеге бағытталған тәжірибелерді, сондай-ақ өзін-өзі реттеудің когнитивті-мінез-құлық әдістерін пайдалану әсіресе тиімді.

М.Әуезов атындағы ОҚУ, «Жалпы педагогика және психология» кафедрасының базасында жүзеге асырылған тренингтер бағдарламасы, эмоционалды интеллектті, өзін-өзі көрсету дағдыларын, стресс-менеджментті және коммуникативтік құзыреттілікті дамыту модульдерін қамтыды. Бұл келесі құжаттарда бекітілген Білім беру саласындағы мемлекеттік саясаттың басымдықтарына сәйкес келеді: Қазақстан Республикасының Білім және ғылымды дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы [10, б.21], онда студенттердің soft skills дамыту қажеттілігі атап көрсетілген; Болашақ мамандардың метакомпетенциясын және бейімделуін қалыптастыруды талап ететін Қазақстан Республикасының Ұлттық біліктілік шеңбері [11].

Психотехнологияны енгізудің орындылығы келесі авторлардың зерттеулерімен расталады: Н.Л. Иванова (Ресей) – кәсіби қажуды түзетудегі дене және тыныс алу тәжірибесінің маңыздылығын көрсетеді [12,б.88]; О.М. Дьяченко-психологтарды кәсіби даярлауда жеке өсу тренингтерінің рөлін атап көрсетеді [13,б.104]; F. Shapiro (АҚШ) – жас мамандарда тұрақты мінез-құлық үлгілерін қалыптастыруда EMDR терапиясының тиімділігін дәлелдеді [14,б.56].

Сонымен қатар, ҚР контекстінде ел президенті Қасым-Жомарт Тоқаевтың 2023 жылғы 1 қыркүйектегі Қазақстан халқына Жолдауында атап өткен сөздеріне ерекше назар аударылады: "Біздің дәуіріміздің жаңа жағдайында жастардың бойында тұрақты психологиялық мәдениетті, стресске төзімділікті және өзін-өзі реттеу қабілетін қалыптастыру маңызды. Бұл тек отбасының ғана емес, бүкіл білім беру жүйесінің міндеті" (Тоқаев, 2023) [15].

Осылайша, педагог-психологтарды даярлауға психотехнологияларды енгізу, әсіресе кәсіби әлеуметтену және кәсіби қызметке жеке дайындықты қалыптастыру жағдайында жоғары тиімділікті көрсетеді.

Білім беру процесіне психотехнологияларды енгізуге арналған келесі практикалық ұсыныстарды атап өттік:

- Оқу жоспарларына практикалық психотехнология курстарын қосу;
- Кәсіби қасиеттерін дамытуға арналған топтық тренингтерді үнемі өткізу;
- Арт-терапия, тыныс алу гимнастикасы, дене терапиясы әдістерін қолдану;
- Педагогика және психология білім беру бағдарламаларының студенттеріне психологиялық сүйемелдеуді енгізу;
- ҚР жоғары оқу орындарында психотехнологияларды қолдану бойынша нормативтік әдістемелік құралдар әзірлеу.

ҚОРЫТЫНДЫ Жүргізілген зерттеу болашақ педагог-психологтарды кәсіби даярлау процесінде психотехнологияларды мақсатты қолдану стресске төзімділік, өзін-өзі реттеу, эмоционалды жетілу және коммуникативтік құзыреттілік сияқты негізгі кәсіби қасиеттердің дамуына ықпал ететінін растады. М. Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университетінің базасында жүргізілген қалыптастырушы эксперименттің нәтижелері эксперименттік топ студенттерінің кәсіби дайындығы көрсеткіштерінде статистикалық маңызды өзгерістерді көрсетті. Бұл топтық тренингтерді, арт-терапиялық және денеге бағытталған әдістерді, сондай-ақ өзін-өзі көрсету және когнитивті-мінез-құлық әдістерін кешенді енгізудің жоғары тиімділігін көрсетеді.

Зерттеу Қазақстандағы жоғары білім беруді жаңғырту міндеттеріне сәйкес, ҚР МЖӨБ (2020-2025), ұлттық біліктілік шеңбері сияқты құжаттарда, сондай-ақ тұрақты мамандарды даярлаудың халықаралық стратегияларында белгіленген психотехнологиялық тәсілдің өзектілігін растады. Сонымен қатар, Қазақстан Республикасының Президенті Қ.Ж.Тоқаевтың

жастардың психологиялық тұрақтылығын қалыптастырудың маңыздылығы туралы мәлімдемесі зерттеуге мемлекеттік және әлеуметтік мән береді. "Білім беру азаматтардың жаңа буынының базалық қасиеттері ретінде тұлғалық жетілуді, психологиялық тұрақтылық пен креативтілікті қалыптастыруға тиіс".

Осылайша, психотехнология болашақ педагог-психологтарды дайындауда маңызды рөл атқарады. Психотехнологияны көмекші құрал ретінде емес, ХХІ ғасырдың негізгі құзыреттерін қалыптастыратын педагог-психологтардың кәсіби дайындығының ажырамас компоненті ретінде қарастырған жөн. Қазіргі білім беру жүйесінің алдында тұрған міндеттерді шешуге дайын білікті педагогтар мен психологтарды даярлаудағы маңызды қадам болады.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. Дереккөз: Қасым-Жомарт Тоқаевтың білім беру форумындағы тікелей сөзі, 2023.
2. Левченко, И. Л. (2019). *Психологические основы групповых тренингов*. Москва: Издательство «Наука», с. 32-45.
3. Баймуратова, Г. К. (2020). *Психотехнологии в образовании Казахстана*. Алматы: Казахстанское издательство, с. 110-118.
4. Резник, М. В. (2021). *Арт-терапия в педагогическом процессе*. Москва: Издательство «Воскресение», с. 124-150.
5. Холл, Е. Р. (2018). *Psychological Technologies in Education*. New York: Springer, p. 56-84.
6. Гребенников, Г. А. (2017). *Нейропсихология и психотехнологии в педагогическом процессе*. Санкт-Петербург: Питер, с. 87-103.
7. Дубровина, И. В. *Психология образования: учебник для вузов*. – Москва: Академический проект, 2015. – 336 с. – С. 120–130.
8. Баимбетов, А. И. *Психологическая готовность будущего педагога к профессиональной деятельности: Монография*. – Алматы: НИЦ РК, 2019. – 158 с. – С. 47–52.
9. Lazarus, R. S., & Folkman, S. *Stress, Appraisal, and Coping*. – New York: Springer, 1984. – 456 p. – P. 75–78.
10. Министерство образования и науки Республики Казахстан. *Государственная программа развития образования и науки РК на 2020–2025 годы*. – Нур-Султан, 2020. – 96 с. – С. 20–22.
11. Национальная квалификационная рамка Республики Казахстан. – Астана: Центр развития человеческого капитала, 2023. – 64 с. – С. 14–16.
12. Иванова, Н. Л. *Психологическое сопровождение студентов вуза: проблемы и пути решения*. – Санкт-Петербург: Питер, 2020. – 214 с. – С. 85–90.
13. Дьяченко, О. М. *Тренинги личностного роста в структуре подготовки будущих психологов // Вестник Томского государственного университета*. – 2018. – №424. – С. 103–108.
14. Shapiro, F. *Eye Movement Desensitization and Reprocessing: Basic Principles, Protocols, and Procedures*. – New York: Guilford Press, 2001. – 398 p. – P. 56–60.
15. Токаев, К. Ж. *Послание Президента РК народу Казахстана от 1 сентября 2023 года // Официальный сайт Президента РК*. – URL: <https://www.akorda.kz/> (дата обращения: 10.05.2025).

References

1. Derekkoz: Kasym-Zhomart Tokaevtyн bilim беру forumyndagi tikelei sozi, 2023.
2. Levchenko, I. L. (2019). *Psychological foundations of group trainings*. Moscow: Nauka Publishing House, pp. 32-45.
3. Baymuratova, G. K. (2020). *Psychotechnologies in education in Kazakhstan*. Almaty: Kazakhstanskoe Publishing House, pp. 110-118.
4. Reznik, M. V. (2021). *Art therapy in the pedagogical process*. Moscow: Resurrection Publishing House, pp. 124-150.

5. Hall, E. R. (2018). *Psychological Technologies in Education*. New York: Springer, p. 56-84.
6. Grebennikov, G. A. (2017). *Neuropsychology and psychotechnology in the pedagogical process*. Saint Petersburg: Peter, pp. 87-103.
7. Dubrovina, I. V. *Psychology of education: textbook for universities*. Moscow: Academic Project, 2015. 336 p. – pp. 120-130.
8. Baimbetov, A. I. *Psychological readiness of a future teacher for professional activity: Monograph*. Almaty: SIC RK, 2019. 158 p. – pp. 47-52.
9. Lazarus, R. S., & Folkman, S. *Stress, Appraisal, and Coping*. – New York: Springer, 1984. – 456 p. – P. 75–78.
10. Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan. *The State program for the development of education and science of the Republic of Kazakhstan for 2020-2025*. – Nur-Sultan, 2020. 96 p. – pp. 20-22.
11. *National qualification Framework of the Republic of Kazakhstan*. Astana: Human Capital Development Center, 2023. 64 p. – pp. 14-16.
12. Ivanova, N. L. *Psychological support for university students: problems and solutions*. – St. Petersburg: Peter, 2020. – 214 p. – pp. 85-90.
13. Dyachenko, O. M. *Personal growth trainings in the structure of training future psychologists* // *Bulletin of Tomsk State University*. – 2018. – No. 424. – pp. 103-108.
14. Shapiro, F. *Eye Movement Desensitization and Reprocessing: Basic Principles, Protocols, and Procedures*. – New York: Guilford Press, 2001. – 398 p. – P. 56-60.
15. Tokayev, K. J. *Message of the President of the Republic of Kazakhstan to the people of Kazakhstan dated 1 September 2023* // *Official website of the President of the Republic of Kazakhstan*. – URL: <https://www.akorda.kz/> (date of access: 05/10/2025).